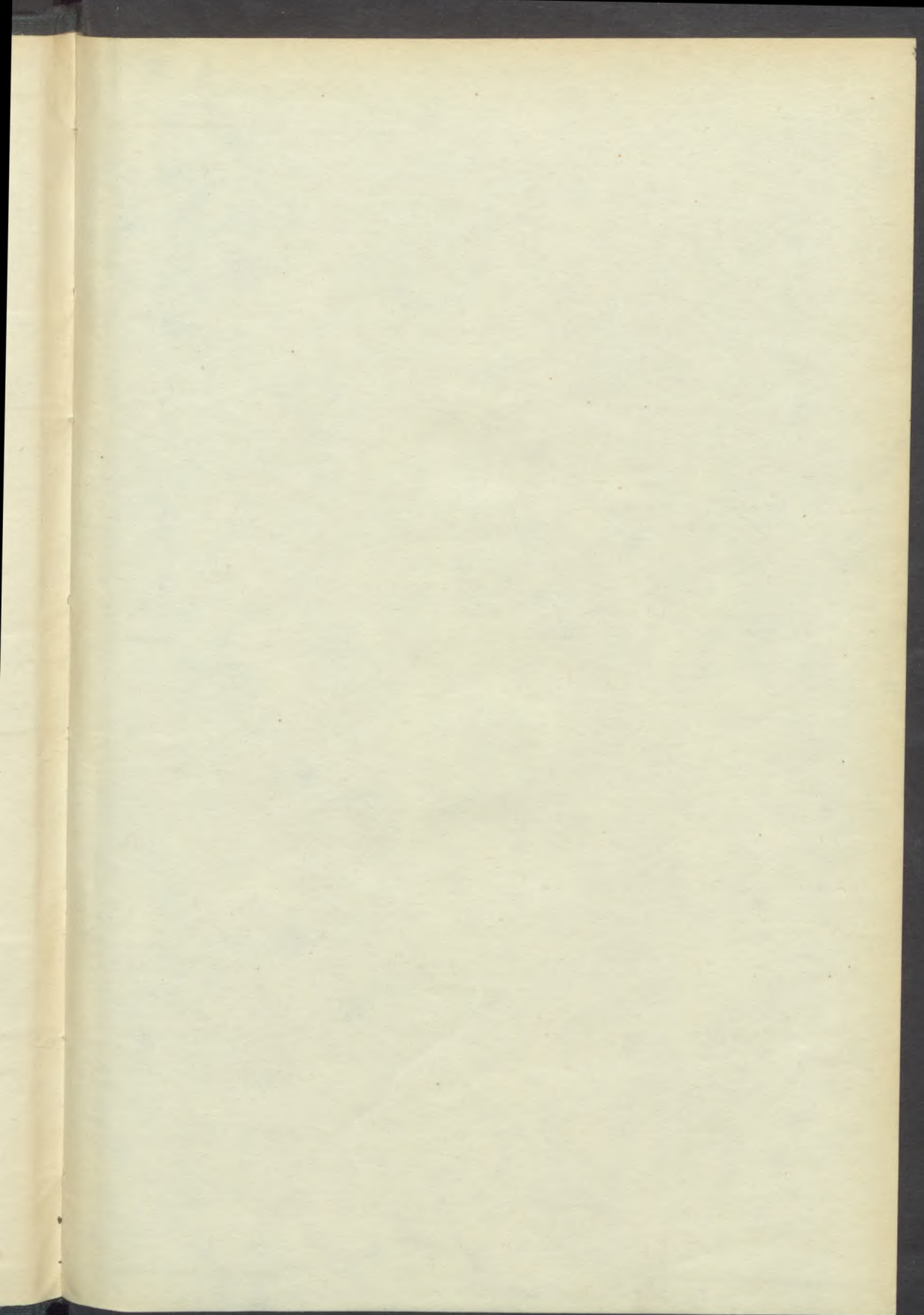

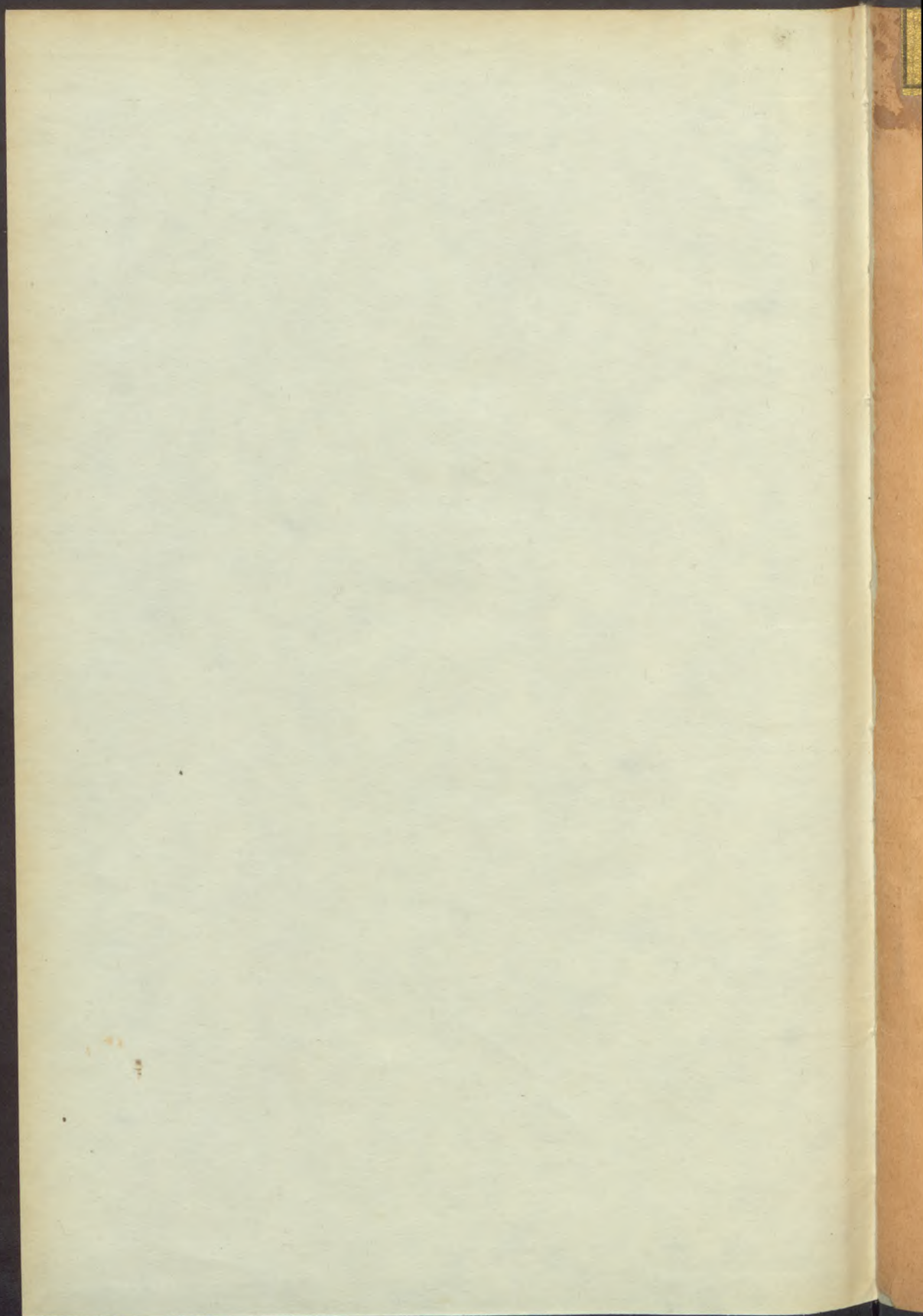
10021

10.024

10. 024

AZ EGYSÉGES MAGYAR GYORSÍRÁS KÖNYVTÁRA

Szerkeszti: Dr. RADNAI BÉLA

47. SZÁM

GYORSÍRÓK A GYORSÍRÁSRÓL

A BUDAPESTI XV. NEMZETKÖZI GYORSÍRÓ-
KONGRESSZUSON TARTOTT ELŐADÁSOK
ANYAGÁBÓL

ÖSSZEÁLLITOTTA

DR. KAIBLINGER FÜLÖP

BUDAPEST, 1931

KIADJA A MAGYAR GYORSÍRÓK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
BUDAPEST, IV., EGYETEM-TÉR 5.

ÁRA 1 PENGŐ

AZ EGYSEGES MAGYAR GYORSÍRÁS KÖNYVTÁRA

Szerkeszti: Dr. RADNAI BÉLA

47. SZÁM

GYORSÍRÓK A GYORSÍRÁSRÓL

A BUDAPESTI XV. NEMZETKÖZI GYORSÍRÓ-
KONGRESSZUSON TARTOTT ELŐADÁSOK
ANYAGÁBÓL

ÖSSZEÁLLITOTTA

DR. KAIBLINGER FÜLÖP

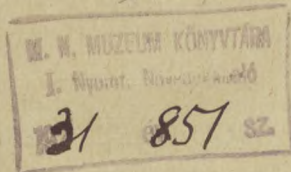
BUDAPEST, 1931

KIADJA A MAGYAR GYORSÍRÓK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
BUDAPEST, IV., EGYETEM-TÉR 5.

ÁRA 1 PENGŐ

10.024/47

A ritmus és a jeleknek összeválogatása.

LÁSZLÓ JÁNOS, Budapest.

Az emberiségnek a történelmi idők során kialakult és általunk ismert írásrendszereit nézve, szembeötlő, hogy azoknak fejlődésében mindjobban érvényesül a ritmus szempontja. Ennek egyik lényeges oka kétségtelenül az idők folyamán beállott technikai változások sora, amennyiben a kőbe és fába való vésés, majd viaszba karcolás és pergamentre való rajzolás helyett „írni” kezdtek az emberek a szó mai értelmében. Természetesen, ahogyan — legalább elképzelésünk szerint — elejnte nehezen ment az embernek gondolatait, érzelmeit és akaratát tagolt hangokkal lehető precizussággal kifejezni és csak lassan haladt ezen a téren is a tökéletesedés útján, épp úgy nem fejlődhetett ki máról-holnapra a gondolat tagolt vonásokkal való kifejezése terén a mai relative igen tökéletes írásrendszer, a latin írás. A ritmus szempontja által talán tudatalattian befolyásolt fejlődés azonban az idők folyamán az időegység alatt leírható kézzelvonások számát mégis hatalmas arányban megnövelte.

Ha azonban mai gyorsírási rendszereinket hasonlítjuk össze a latin írással, feltétlenül meg kell állapítanunk, hogy azok, ritmikus voltukat tekintve, több szempontból annak mögötté maradnak. A latin írásnak ezen a téren való elvitathatatlan előnyéhez természetesen lényeges mértékben hozzájárul az is, hogy olyan mértékű torzulásokat és leegyszerűsítéseket enged meg, — még mindig megőrizve a biztos olvashatóságot — amelyekre rövidített gyorsírási szövegben gondolnunk sem lehet. A latin írás ritmikusabb voltát mutatják a gyakorlati kísérletek: gyakorló gyorsíró is 30—40 százalékkal több vonást ír vele bizonyos idő alatt, mint gyorsírással. Mégis azt, hogy a gyorsírás ezen a téren végeredményben, gyakorlati szempontból nézve a kérdést, visszaesés lenne a latin írással szemben, még a laikus sem állíthatja, mert hiszen a gyorsírás bőséges ellenértéket nyer abban, hogy főképen módosításai következtében nem olyan ritmikus.

Ha a ritmus és az ezzel összefüggő kérdések szempontjából akarunk rövid áttekintést nyerni a minket legközelebről érdeklő egységes magyar gyorsírásról, de ha általában a magyar gyorsírás terrénján a megoldás legszerencsésebb útját keressük, a következő témákra vonatkozólag kell bizonyos számításokat végeznünk.

Először is: melyek a ritmust leginkább befolyásoló tényezők? Hogy csak egy pár legfontosabbat vegyünk, elsősorban kell említenünk a jelek forgási irányának megváltozását, a kézfel-emelést, a vastagítást, a nehezen írható tompa szögeket, különböző nagyságu jelek változását stb.

A grafikus rendszerekben az egyes betűalakok tulnyomóan forgásirányváltozás nélküliek, aminek a ritmusra való kedvező hatása kétségtelen. Elég sok az irányváltozás a különböző forgási típusokhoz tartozó betűalakoknak egy-egy szóképben (egybeírt jelcsoportban) nagy változatossággal való találkozása következtében, ha nem is szerepel nagyobb mérvben komplikálólág az egyes betűalakokban előforduló irányváltozás.

Az egységes magyar gyorsírásban a 24 mássalhangzó közül csak 7 (29.2%) vegyesforgású, de a hangoknak a nyelvben való gyakoriságát tekintve, az összes mássalhangzókhoz viszonyítva, ez a 7 mássalhangzó is már csak 19.6%-os előfordulási arányszámot mutat, vagyis kevésbé gyakoriak lévén, háttérbe szorulnak. Írásközben azonban — és itt jön a problémának mindmáig megoldatlan része — kapcsoljuk az egyes jeleket, ami által annyi szempont komplikálódik, hogy a tárgyi alapon történő megoldás csak igen nagy statisztikai munkák elvégzése után lenne talán lehetséges. Minthogy egyforgású jelekből, ha nagy betűjeleket nem akarunk alkalmazni, (aminek következtében a nagyításról, mint hangzót kifejező módosításról, le kellene mondanunk) a betűket a praktikusság szempontját szem előtt tartva, nem tudjuk összeállítani, nem marad más hátra, mint követelmény gyanánt azt állítani fel, hogy a gyakoribb betűk legyenek egyforgásúak és pedig alul balról jobbra forgók, vagyis az óramutató járásával ellenkező forgásúak (pl. b, d). Ezek ugyanis az ellenkező irányuaknál gördülékenyebbek. Ez a szempont az egységes magyar gyorsírásban meglehetősen mértékben érvényesül is, amennyiben a mássalhangzók irány szerint, az általános nyelvelői gyakoriságot véve alapul, a következőképpen oszlanak meg: indifferens 20.9%, jobbforgású 31.5%, balforgású 28.0%, vegyesforgású 19.6%, azaz egy teljes írással írt szövegben a mássalhangzók között ez az arány. Az előbb említett előny tehát, amelyet a két ellentétes forgású jelcsoport között gördülékenység tekintetében fennálló különbség kínál, ha kis mértékben és talán öntudatlanul is, de mégis érvényesül az egységes magyar gyorsírásban már a jelek megválasztásánál. A magánhangzók általában indifferensek, tehát kötővonal jellegűek és itt ezért ebből a szempontból számításba nem veendő.

Érdekesen mutatkozik a vegyesforgású jeleknek mintegy ösztönszerű háttérbe szorítása főleg a közömbösek előtérbe kerülésével egy erősen rövidített szöveg mássalhangzóinak megoszlásánál, ahol a következő adatokat kaptam: a tényleg kiírt, illetőleg jelölt mássalhangzókból indifferens 24.7%, jobbforgású 31.9%, balforgású 30.0%, vegyesforgású 13.4%. (A vegyesforgású mássalhangzók háttérbe szorulása: 29.2%—19.6%—13.4%.)

A gyorsírási szöveg jelcsoportjait tekintve, a kapcsolások

következtében egy jelcsoportba kerülő különböző forgású jelek összetalálkozásánál fogva természetesen mégis a vegyes forgástípushoz tartozó csoportok kerülnek előtérbe. Erre vonatkozólag számításokat végeztem 5 különböző, összesen 3526 szótagot kitevő erősebben rövidített szövegen (4434 vonás, abszolút rövidítés-mutató 125.7), ahol a következő adatokat kaptam. Az egyes gyorsírási alakzatok megoszlása forgási irányuk szerint: indifferens 22.72%, jobbforgású 17.83%, balforgású 12.83%, vegyesforgású 46.62%. Ezek a számok a két ellenkező forgási iránnyal összefüggő már említett praktikussági szempont fokozottabb érvényesülése mellett, ami a rövidítéseknek fonetikai fontosság és grafikai előny szerint való céltudatos megválasztására vezethető vissza, szembetűnően mutatják a különböző forgásirányú betűalakok egy jelcsoportban való találkozásainak a ritmusra való hatását. Az indifferens jelcsoportok százalékszámát azért mutat nagyon kis csökkenést az előbbi 24.7%-kal szemben, — amikor pedig különválasztott mássalhangzókról és csak mássalhangzókról volt szó — mert itt a számításba minden vonás bevonatott. Az indifferens jelcsoportok kategóriáját (22.72%) tehát a rövidített szövegben elég szép számban előforduló önálló magánhangzók és közömbös jellegű magánhangzó csoportok növelték és az összeírás következtében ennél a csoportnál beálló veszteséget csaknem kiegyensúlyozták. A vegyesforgású szóképek előtérbe nyomulása természetesen még inkább érvényesül jobban kiírt szövegnél, ahol hosszabb egybeírt jelcsoportok vannak. Ez azonban elég lényeges mértékben a számítás egyoldalúságának a következménye, amennyiben az egyes jelcsoportok közti irányváltozásokat nem vettük figyelembe a rövidített szöveg statisztikájánál, bár az irányváltozásoknak lehetőleg a ritmust amugy is elkerülhetetlenül zavaró kézfelemelésekkel együtt való előfordulása és az egyes egybeírt jelcsoportokban minél kevesebb irányváltozásra való törekvés az írás ritmikus voltának növelésére vezet.

Az állandóan alapsoron való írás — legalábbis az első pillanatra úgy látszik — a ritmus egyenletességét és az írás könnyű áttekinthetőségét bizonyos mértékben elősegíti. Kétségtelen azonban, hogy ezt az előnyt nemcsak paralizálja az ettől való eltérés esetén elérhető előny, hanem még sokat nyerünk ezenfelül is. Ezt a szempontot tehát el kell ejtenünk. Az áttekinthetőség szempontjából különben is felette kétes a mindig az alapsoron való írás előnye. Hiszen a monotonitás, az egyhangúság bizonyos kisebb egységekre való felosztása csak előnyös lehet ebben a tekintetben. A nyomtatott szöveget bekezdésekre osztják, nem írnak tulságosan hosszú sorokat, (pl. az ujságok, igaz, hogy részint jobb helykihasználás kedvéért) dült betűkkel szednek részeket stb. Különösen ha apróbb betűkkel, vagy szélesebb vonalozású papírra írunk, azt lehet mondani, hogy a pozícióknak csak előnyeit élvezzük a hátrányok teljes kiküszöbölésével.

Ha az egyes jeleknek különböző forgású jelekkel való találkozását, az írás ritmusára való hatását, végeredményben tehát

időértékét akarjuk vizsgálni, nyilvánvaló, hogy ebből a szempontból nézve a dolgot, nemcsak magukban kell azokat vizsgálnunk, hanem a legkülönbözőbb kombinációkban is. Ezen különböző időértékek kellő értékelésének alapját — amely kutatás talán a nyelv leggyakoribb tőszótagjaira volna elvégezhető — gyakoriságuk és bizonyos azonos vagy ellenkező forgású jelekkel való szomszédságuk gyakorisága kellene, hogy képezze. Itt azonban nem vehetjük figyelembe tisztán az egyes tőszótagokban lévő szomszédságot, mert hiszen már fonetikai szempontból sem úgy irunk s az erősebb rövidítéseknel ettől messze eltérünk. Viszont nem vehetjük figyelembe a gyorsírási szomszédságot sem, valamely rendszert véve alapul, mert igen sok rövidítés, amely többé-kevésbé a kezünkben van, főképen, vagy kizárólag azért vált állandóvá és megokolttá, mert eddigi gyorsírási jeleink és jelölésmódjaink mellett ez így előnyösebb és rövidebb volt, mint egy hangzásilag esetleg kifejezőbb, de eddigi jelölésmódjaink alapján hosszabb és kevésbé precízen írható rövidítés. Itt tehát a kiindulási alap a már meglévő által volna befolyásolva, ami nagyon szubjektív megítélésre adhatna alkalmat. Viszont, ha a teljesírástól és mai gyorsírásunktól elvonatkoztatva csupán fonetikai, logikai és nyelvtani alapon próbáljuk kihagyni az egyes hangokat és így akarjuk tisztázni a gyakori tőszótagok hangjainak szomszédságát a gyorsírási jelek helyesebb megválasztása okából, akkor nehéz megítélni, hogy mit tartsunk meg azzal a szemponttal korlátozva, hogy egy-egy rövid grafikai jellel vagy jelesoporttal ne jelöljünk több szót, illetőleg kifejezést, mint kettőt-hármat és ezek is egymástól távoleső értelműek legyenek. Általában pedig egy gyorsírási strukturának minden grafikai alaptól elvonatkoztatva, tisztán fonetikai szempontból való elméleti felépítése minden valószínűség szerint nélkülözné a konkrét realitásokkal való szükséges szoros kapcsolatot s ez gyakorlatiasságának feltétlenül rovására válnék. Vagyis ismét egy nem minden szempont figyelembevételével megállapított grafikai alapra kell helyezkednünk és ezen az alapon kellene továbbépítenünk, egyes elemeket kieserélgetnünk. Ez a módszer kétségtelenül a gyakorlati megvalósíthatóság határain belül van. Látjuk tehát, hogy ezen a téren az elvont tudományosság száz százalékgig nem érvényesülhet, hanem azt azzal párhuzamosan haladva, az intuíciónak és a gyakorlati érzéknek kell kiegészítenie.

A jelek kiválogtása terén tehát a gyakorlati kutatás legfeljebb csak a nyelv legfontosabb szótöveire terjedhetne ki, de ezzel szemben is előtérbe kell helyezni a hangok relatív fontosságának szempontját, vagyis gyakorlatilag könnyen megvalósítható módon a magasfoku gyorsírásban kiírt, illetőleg jelölt hangok százalékos megoszlását. Ez azonban részint fonetikai, részint nyelvtani, részint pedig írástechnikai szempontok által befolyásoltatik, ami által kutatásaink egyik ága feltételezi, illetőleg magában foglalja a most megválasztani óhajtott megoldást egy eddig legjobbnak tartott formában. Azaz arra a következtetésre kell megint jutnunk, hogy abszolút megoldás a lehetőségek

határain belül nem következhetik be ezen a téren, csak a szempontok egy részének objektív mérlegelése, másik részének pedig megérzése.

A teljesen egyenletes ritmust zavaró jelölésekről azonban nem kell egészen lemondanunk, mert ezeknek jellegzetes volta kétségtelen. De szükséges, hogy megtaláljuk bennük a várt ellenértéket, vagyis praktikus módon használjuk fel azokat. Hazai rendszereink közül egyik-másikban a mássalhangzótorlódások külön jelei egyáltalában nem valami ritmikus alakzatok. Pedig, ha megnézzük az igen erős mértékben fonetikai alapon való egyezés magyar gyorsírást, akkor ezek nagy részének felesleges voltára kell, hogy rájőjjünk. Ugyanis egy 1196 szótagnyi szövegben előforduló 338 kettős és 9 hármas mássalhangzótorlódás közül 120-as abszolút rövidítésmutató mellett csak 22 kettős mássalhangzótorlódást jelöltünk s tettük ezt a fonetikának, mint rövidítési elvnek, egyáltalában nem valami tulzott arányu, vagy már nem praktikus érvényesítésével.

A ritmusra befolyással van a vastagítás is, ami 3526 szótagnyi szöveg alapján az összes vonásoknak (szóközökkel együtt) számításaim szerint 12,5%-át teszi ki. Minthogy azonban a vastagítás lényegesebb befolyással a ritmusra főképp a vízszintes és felfelé menő vonásoknál van, nem tulajdoníthatunk neki nagyobb fontosságot, amennyiben a vastagított vonások az előbb említett szövegben következőképen oszlanak meg: lefelé haladó 77%, felfelé haladó 12%, vízszintes irányu 11%. A ritmust nagyobb mértékben befolyásoló 23% pedig az összes vonásoknak csak mintegy 3%-a. Jobban kiírt szövegben még kevesebb.

Az előbb említett szövegben o—ö pozíció $117 + 54 = 171$, u—ü pozíció pedig $30 + 16 = 46$ van. Ez a rendszer különbeni felépítésétől eltekintve logikus alapot talál abban is, hogy a szavaknak tulnyomó nagy része gyoríráskor az alapsoron és főleg az alapsor felett végződik, ami által a ritmus a pozíciókkal aránylag nagyon kis mértékben szenved.

Fel lehet vetni végül azt a kérdést is, hogyha valamely rendszer magasabb fokon veszít is ritmusos voltából, nem térül-e ez meg a kifejezőképesség bizonyos nagyobb mértékével? Vagyis a rendszerekben nyilván érvényesülhet a növekvő vagy csökkenő kifejezőképesség a rövidítések nagyobb mérvével kapcsolatban, amivel azonban természetesen nem jár közvetlenül együtt a ritmus tekintetében való visszaesés. Erre vonatkozólag csak annyit, hogy ilyen irányu nagyobb számításokat is végeztem és azok igen tanulságos eredményekre vezettek.

Végül rövid összegező vélemény gyanánt, a ritmus-szempontból nézve a jelek összeválogatásának kérdését, kimondhatjuk, hogy kevésbé ritmusos alakoknak és a ritmust mindenesetre zavaró módosítások elég nagy számának feltétlenül helye van egy mai tudásunk szerint legjobb rendszerben is. Hiszen éppen a nagyon ritmusos, tehát könnyebben összetéveszthető, kevésbé jellegzetes jelekből összetett és módosításokat kis mértékben használó rendszerrel való írásnál szükséges a megkülönböztetésekre

alaposabban vigyáznunk bizonyos vonatkozásokban, amennyiben egy ilyen rendszer a rendelkezésre álló jelanyagot nem kellő mértékig használná ki, eltekintve attól, hogy megfelelő rövidítési rendszert ilyen alapon felépíteni vajmi nehéz lenne. Ellenben egy olyan rendszernél, amelyben az ajánlatos technikai megkülönböztetési lehetőségek kedvéért (bizonyos minimális számú grafikai jel feltétlenül szükséges egy használható gyorsírás felépítéséhez) a mindenesetre kihasználandó, kínálkozó jelek mellett — hogy tulajdonképpen közelálló jeleket ne válasszunk — kevésbé ritmikus jeleket is használunk, az olvasási és áttekinthetési könnyebbég terén kedvezőbb helyzetben vagyunk.

Tömegtanítás és rekordernevelés.

NOSZ GYULA DR., országgyűlési gyorsíró, Budapest.

A gyorsírástanítás feladata két irányban elsőrendű és egy harmadik tekintetben kiegészítő. Ki kell képezni nagyszámban irodai gyorsírókat és csekély számban beszédirő gyorsírókat. A harmadik cél az, hogy lehetőleg mindenkit megtanítsunk a gyorsírás ismeretére, ami alatt azt értjük, hogy mindenki tudja a gyorsírást olvasni és lassan — mondjuk a közönséges írás sebességével — de helyesen írni. Az ideális gyorsírástanítás mind a három feladatot teljesíti. Ezzel az ideális gyorsírástanítással azonban rendkívül ritkán találkozunk. Különösen a harmadik pontban. Mindenkinél, legalább is valamennyi középiskolai tanulóknál a gyorsírás alapos — csak éppen sebességre be nem gyakorolt — ismeretére való megtanítása az, aminek terén a legnagyobb nehézségek vannak. Erről ugyanis csak ott lehet komolyan szó, ahol minden egyes tanuló tanul gyorsírást, tehát kötelező tanítás mellett, aminek bevezetése a középiskolákban Magyarországon ezidő szerint még nem valósult meg.

Kérdés azonban, hogy ez a harmadiknak mondott rész iskolai szempontból valóban külön harmadik feladatot jelent-e. Szerény véleményünk szerint, nem. Még pedig azért nem, mert a gyorsírás csak azoknak a tanulóknak emlékeztetésében marad meg ebben a minimális fokban is az iskola elvégzése utáni időkre, akik az iskolában eljutottak a gyakorlatnak legalább legalacsonyabb fokára. Mondjuk: akik száz szótagos sebességgel jól írtak. Ahhoz tehát, hogy az iskola elhagyása utáni években mindenki tudjon gyorsírást olvasni és lassan ugyan, de helyesen írni, valamennyi tanulót fel kellene vinni körülbelül száz szótagos sebességig. Az a feladat azonban, hogy száz szótagra tanítsuk meg összes tanulóinkat vagy pedig 150 szótagig visszük fel az átlagot — ami nagyjában kielégíti az irodai gyorsírás követelményeit — lényegesen nem különbözik egymástól. Ez a kettő együtt az, amit tömegtanításnak lehet tekinteni. Az a tanítás, amely ezt nem tudja elérni, az élet számára nagyon keveset jelent.

Gyakorlatilag tehát kettős célra kell törekednie a gyorsírás tanárának. Tömegtanításra, vagyis arra, hogy növendékeinek tulnyomórésze tudjon 100—150 szótagot ötpercig jól írni és beszédirők képzésére, vagyis arra, hogy akiknek kivételes lelkese-désük vagy speciális tehetségük van a gyorsírás irányában, azo-
kat egyéni tanítással is biztassa, utbaigazítsa és kifejlessze tehet-
ségüket a lehető legmagasabb fokig. Ez az utóbbi feladat Magyar-
országon némely gyorsírási tényezők részéről elítélésben része-
sült és akkor mintegy megbélyegzésül kapta a „rekordernevelés”
nevét, amivel azt akarták kifejezni, hogy ennek semmi köze sincs
a helyes gyorsíráspedagógia feladataihoz.

A rekordernevelést szembeállították a tömegtanítással, mint
a gyorsírás tanár jól felfogott feladatával és nem egyszer annyira
mentek, hogy nem is vették gyorsírószámba azokat a kiváló taná-
rokat, akik a náluk tanuló 10—20 gimnáziumi tanuló közül
6—8-at irodai fokra, 2—3-at pedig magas fokra tudtak kiképezni.
Ennek a téves felfogásnak szellemében a legfőbb szempont az
volt, hogy tömeget tanít-e valaki, még ha a legteljesebb ered-
ménytelenséggel is. A továbbiakban azonban ki fogjuk mutatni,
hogy amint az iskola szempontjából az irodai gyorsírók kiképzése
és a nagy tömegnek a gyorsírás alapos ismeretére való megtani-
tása között a teendőiben majdnem semmi különbség nincs —
amire már az előbbieken utaltunk — éppugy az ugynevezett re-
kordernevelés is odatartozik a gyorsírás tanárának ugyanehhez a
pedagógiai feladatához.

Meg kell említeni azt is, hogy — legalább ami a magyar
tapasztalatokat illeti — kizárólagos rekordernevelés eddig nem
fordult elő egy iskolában sem. Ez mindig együtt járt vagy
ugyanazokban az években, vagy közvetlenül azután azzal, hogy
az illető iskola növendékei az irodai gyorsírói fokra való kikép-
zésük terén is megfelelő arányban szebb eredményt értek el. A
legtöbb közepes gyorsírót is azok az iskolák, illetőleg azok a taná-
rok nevelik, akiknek állandóan vagy ritkábban, de rendszerint
vannak körülbelül 250 szótagos sebességgel író növendékeik is.
És ez természetes is, mert ezek az ugynevezett diákreorderek
azok, akik egyrészt a versenyeken nyert díjaikkal, másrészt pedig
gyorsírási tudásuknak az iskolában vagy az iskolán kívül való
hasznos alkalmazásával példát adnak a többi tanulóknak is a
gyorsírás tanulása tekintetében. Amellett ezek az előbbrehaladt
diákgyorsírók gyakran vagy önállóan, vagy továbbképzésképpen
a gyorsírókörökben maguk is tanítják társaikat, amivel kiegé-
szítik, segítik a tanár munkáját és tulajdonképpen megsokszoro-
zák annak eredményességét.

De az a haszna is megvan a tanárra nézve az ilyen maga-
sabbfoku gyorsírók tanításának, hogy tanítványának sztenogram-
jai, versenydolgozatai révén megismeri a gyorsírási rendszer ma-
gas fokát is, amely leginkább rejt magában a gondolkodásfej-
lesztő szépségeket. Csak így szerezhethet áttekintést az egész gyors-
írásról, így tudja értékelni annak minden részletét és helyesebb
világításban lát számos olyan írásmódot vagy rövidítésmódot,

amelyet meg kell tanítani a kezdeti fokokon is, de amelynek jelentőségéről a magas fok ismerete nélkül nem volna tiszta képe. Ezzel a tanár tulajdonképpen tökéletesíti magát a kezdőfokok tanításában is. Így szereti meg igazán a gyorsírást és nagyobb biztonsággal fogja tanítani azokat is, akikkel nem kell végigmenni a rendszer épületének valamennyi lépcsőfokán.

És hogy a magasfoku gyorsírók tanítása mennyire pedagógiai feladat, azt legjobban azok a tanárok tudják, kiknek vannak ilyen növendékeik. Természetes, hogy ezeknek a kiképzése nemcsak a tanártól függ, mert a nem eléggé tehetséges tanulókat a legnagyobb pedagógiai művészettel sem lehet beszédirő gyorsíróvá fejleszteni. De, hogy a tehetséges növendéket is vezetni kell, ha azt akarjuk, hogy a legjobb, legrövidebb úton érje el a nagy eredményeket, hogy gyakran ébresztgetni kell benne a munkakedvet, a szorgalmat és hogy a nagyobb műveltségű, tapasztalt tanár legalább is sok jó tanáccsal tudja ellátni az ilyen tanulót is, ahhoz semmi kétség sem fér.

Hogy pedig a tanár munkásságának kiegészítésével kapcsolatos érteken kívül más értelme is van az ugynevezett rekordernevelésnek, az is eléggé közismert dolog. Az a tanuló, aki jól ír 300 szótagot, valamivel már rendelkezik, amivel az életben megállhatja a helyét. Ha ezt a középiskola gyorsírástanárának köszönheti, akkor az a tanár olyasvalamit adott a kezébe, ami megbecsülhetetlen értéket jelent, akárhogy fordul is majd a sorsa. A parlamenti és parlamenten kívüli beszédirői munka — amelynek Magyarországon még számos ki nem használt területe van — a sajtó, a közgazdasági és közélet a gyakorlati, magasabbfoku gyorsírás felhasználására sok alkalmat ad mindenütt és akár tisztviselői, akár más foglalkozásban nagy előnyt jelent a gyorsírás jó tudása, csak az illető saját maga munkájának megkönnyítésére is.

E tekintetben még csak annyit kell megemlítenünk, hogy szerény véleményünk szerint a gyorsírástanítás terén is nagy szerepük lehetne éppen a magasfoku gyorsíróknak. A gyorsírási élet vezetőinek arra kellene törekedniök, éppen a fejlődés érdekében, hogy minél inkább olyan fiatal nemzedék vegye át a gyorsírástanítást, amely a gyorsírást nemcsak éppen valahogy, hanem alaposan és valamennyi fokán végesvégig tudja. Ezek rendszerint igazi hivei a gyorsírásnak és el lehet várni tőlük, hogy szívéükön viseljék a gyorsírás ügyét. Jó gyakorlati gyorsírók nevelésével és a tanári működés felé való irányításával szintén nagy szolgálatot tehet a gyorsírás tanára pedagógiai munkája közben a gyorsírás ügyének.

Tömegtanítás és rekordernevelés között az elmondottak szerint nincs ellentét, hanem összefüggés van. Mindkettő komoly és értékes feladata a gyorsírástanárnak. Az elsőből, a tömegtanításból többre van szükség, a második, a maga kisebb körében aránylag hasznosabb, de nem kevésbé nehezebb is. Mindkettőre kell törekednünk, de sohasem szabad elveszni hagynunk kitünő gyorsírótehetségeket azzal, hogy magasabbfoku tanításukat, amelyre

egyébként alkalom nyílnék, elbanyaguljuk. Ismételjük: a nem nagyon begyakorolt gyorsírói tudást a tanuló hamar elfelejti, amikor kikerül az iskolából és az keveset jelent számára, ha a tanultakat később fel akarja eleveníteni. Ezért csak az a gyorsírástanítás értékes, amely legalább az irodai praktikus fokig eljuttatta növendékeit. De ha ugynevezett rekordereket tudunk nevelni — amihez elsősorban tehetséges tanulók kellenek — és így gondoskodunk pótlásról a parlament, a sajtó és a jövődő gyorsírástanítás számára, ezzel jobban megtettük kötelességünket, mintha ezreket tanítottunk a gyorsírás betűire és szabályaira, de három év múlva 90 százalékuk már csak akadozva olvassa a szabatos sztenogramokat is.

A tömegtanítás módszerei.

DR. RADNAI BELÁNE, Budapest.

A módszertani vizsgálatok célja az, hogy megkeressük azt a tanítási módszert, mely a tanulónak és a tanítónak egyaránt aránylag legkisebb megerőltetése mellett legrövidebb idő alatt éri el a tanítás céljaként kitűzött gyakorlati eredményt. Amennyire fontos, hogy a tanulót túl ne terheljük feladatokkal és ne vegyünk át egy-egy órán annyi anyagot, amennyit az megjegyezni és feldolgozni nem tud, ugyanolyan fontos, hogy a tanítót se terheljük túl és különösen arra nem szabad számítanunk, hogy a tanító a tanítási órán kívül tulságosan le legyen kötve, pl. a dolgozatok vagy a versenymunkák megbíráásával. Olyan módszerekkel kell dolgoznunk, amelyek jóleső erő kifejtést, tehát normális munkateljesítmény mellett is biztosítják az eredményt.

Kétségtelen, hogy a részletkutatás speciálisan egy-egy rendszer keretében valósítható meg és különösen a tanítás anyagának beosztása, az ismeretlen anyag közlésének módja rendszerenként nagyon változó formát ölthet. De az is bizonyos, hogy a gyorsírás módszertanában nagyon sok olyan általános tételt lehet felállítani, amelyek minden rendszerre érvényesek, sok olyan didaktikai fogást, gyakorlási, diktálási metódust, feleltetési, versenyzési, osztályozási módot ismerhetünk meg, amelyek minden rendszer tanításánál jó sikerrel alkalmazhatók. Vannak tehát olyan közös pontok, ahol a különböző gyorsírási rendszerek tanítói tanulhatnak egymástól.

A tanítás célja iskolafajok szerint különböző és ezt a tanítástervek, illetve rendeletek állapítják meg. Hibás az olyan célkitűzés, amely sebességet nem állapít meg. Hiszen a szép és korrekt írás a rendszer valamennyi állandó rövidítésének vagy kivételes írásmódjának ismerete nem a végső cél, hanem mind csak eszköze a végső célnak, az írássebesség fokozásának eléréséhez. Ezért kell kezdettől fogva tisztában lennie a tanítónak azzal,

milyen átlagos írássebességet kell kihoznia tanítványaiából és ennek megfelelően kell a tanítási anyagot megrostálnia, különösen a rövidítések mennyiségét kijelölnie és a munkabeosztást is ennek megfelelően megállapítani, hogy az elméleti kiképzés és a sebesség begyakorlása egymással lépést tartsanak. Ha mint másodrendű cél az is szerepel, hogy a növendékek egymás írását is el tudják olvasni, ekkor ennek megfelelően, külön munkatöbbletet kell fordítani arra, hogy a növendékek teljesen azonos írásmódokat és rövidítéseket használjanak és írásuk precizitását és szépségét az elérhető maximumig fokozzák.

Magyarországon a négy évfolyamu felsőkereskedelmi iskolában 140 szótag az átlagos követelmény, amelyet négyévi tanulás után el kell érni. Ez nem kiesinylendő feladat, ha tekintetbe vesszük, hogy a négy év alatt átlag alig 120—140 tanítási óra áll rendelkezésre, amennyit a szakiskolák 6 hónap alatt nyújtanak a növendékeknek. Igaz, hogy a kereskedelmi iskolai tanulóknak nem kell olyan szigorú szakvizsgát tenniük, mint a szakiskolásoknak, akik csak akkor kapnak bizonyítványt, ha 10 perces 120 szótagos diktátumot 3 nagy hibán belül le tudnak írni.

A tanítás anyagát, a tanítás céljának megfelelően állapítjuk meg. Tisztában kell lennünk azzal, hogy az átlagos növendék vonásképségét milyen mértékig tudjuk fokozni a rendelkezésre álló idő alatt. Ha tudjuk azt, hogy legfeljebb arra van reményünk, hogy növendékeink a 250 vonást érik el gyorsírással percenkint, akkor a rövidítések mértékét ehhez az előrelátható kézügyességhez, illetőleg vonásképséghez szabjuk. Ha 120 szótagos sebesség a cél, akkor körülbelül 200-as rövidítésmutatót kell alkalmazni, vagyis a rendszerek alapfokában, vagyis a levelezőírásokban átlagosan használt rövidséget lényegesen meghaladó rövidítési mértéket kell a tanulóknál elérni.

Tulságosan szűkre szabni a rövidítések mértékét nem jó, mert kevés példa alapján nem fejlődhet ki a tanuló analógia-érzéke a rövidítések önálló képzésére és nem baj, ha a mérsékeltbb képségű tanulók vonásképségét vesszük alapul, mert a jobbak a nagyobb mértékű rövidítések birtokában alapot nyernek arra, hogy megfelelő gyakorlás után nagyobb sebességet is el tudjanak érni.

Számolni kell azonban — különösen rövidreszabott tanulási idő mellett is — azzal a nehézséggel is, hogyha a tanulónak nincs meg a kellő ideje a rövidítések alkalmazásának begyakorlására, akkor a sok rövidítés inkább károsan fogja befolyásolni az írássebességet, a tanuló minden második szónál megáll, gondolkodik a rövidítés formáján és ez a tétovázás, a hosszabb gondolkozási idő lerontja a grafikai rövidség eredményét.

Leghelyesebb ilyen esetben megállapítani egy minimumot, kb. 100—150 legfontosabb állandó rövidítést, melyeknek alkalmazását minden körülmények közt megköveteljük. Ezeken kívül nagyobb mennyiségű rövidítést mutatunk ugyan be a rövidítési elvek ismertetésére, de megelégszünk azzal, amennyit a növendékek különösebb munka nélkül megjegyeznek és főleg rászoktat-

juk a tanulót arra, hogy diktátum írása közben egész igyekezetét arra koncentrálja, hogy bármilyen módon, csak olvashatóan leírja a szöveget és csak olyan rövidítést használjon, amely szinte öntudatlan ösztönszerűséggel jut az eszébe. A tanítás harmadik szakaszában viszont új anyagot egyáltalában nem mutatunk be és csak az addig szerzett ismereteket gyakoroltatjuk.

A tanítás eredményét állandóan ellenőrizzük. A tanítónak állandóan tanulmányoznia kell a tanulók hibáit. Így jön rá azok egyéni gyöngéire, de egyuttal saját tanítási módszerének hibáira is. A növendékekkel egyénileg is kell foglalkozni és nekik utmutatásokat adni. Viszont a tanítás egész menetét, az ismétlések beiktatását a mindenkori átlagos eredmény alapján lehet csak megszabni. Az egész tanfolyam idejére, óráról-órára előre kiszabott sablonszerű tanmenet alkalmazása nagyon súlyos hibákra vezethet.

Az ellenőrzés nem állhat csak abban, hogy a tanító az órán felelteti a tanulókat. Nagylétszámú osztályoknál ugyanis aránylag ritkán kerül a sor egy-egy növendékre vagy pedig a számonkérés veszi el az óra legnagyobb részét. A felelet elbírálásánál különben nincsen alkalom az objektív eredmény megállapítására. Ez csak a hibák számának pontos összegezése útján lehetséges. Az óráról-órára írt 20–30 oldalnyi dolgozat végigolvasására és kijavítására gondolni is képtelenség. Erre nincs ideje egy tanítónak, aki 80–100 vagy még több növendékkal foglalkozik. Különbben is szorgalmasan másolgathatja valaki oldalszámra a könyv gyakorlatait és az idegen szövegű diktátum írásában mégis gyöngye lehet. Pedig bennünket ez az eredmény, a gyakorlati tudás érdekel. Ennek megállapítására pedig elegendő, ha havonként egy rövid, 100–200 szótagra terjedő diktátumot tartunk az arra a hónapra előírányzott standard sebességgel és ezt bíráljuk el a szabotosság szempontjából. A száz szótagra eső hibaszám szerint osztályozzuk a dolgozatot, amiből a tanító és növendék egyaránt objektív képet kap az elért eredményről. Új anyagra csak akkor térünk át, ha a tanulók átlaga a hibaszám alapján jó osztályzatot nyer el.

Fontos kérdés, hogy a sebesség gyakorlását mikor kezdjük el. Vannak, akik az írássebesség korai megszerezésétől a szép és szabatos írás állandósulását féltik. Tényleg igen fontos az, hogy az írás precíz olvashatóságát a tulerős diktátummal ne veszélyeztessük. Ez azonban nem jelentheti azt, hogy a tanítás első szakaszában teljesen tartózkodjunk a diktátumoktól. Ellenkezőleg, a tanulókat már kezdettől fogva hozzá kell szoktatni ahhoz, hogy a gyorsírói munka bizonyos időhöz van kötve és a munka sebességének a meghatározása nem függ a gyorsírótól. Nem elég tehát szépen és szabatosan írni, hanem bizonyos tempót is be kell tartani. Ezért már az első feladatok begyakorlását is kötött sebességgel követeljük meg. És már kezdettől fogva tartunk lassu, de egyenletes tempóju diktátumokat. A sebesség megszerezését azonban természetesen csak olyan csoportban kezdetjük meg, amely

az előírt elméleti anyagot tökéletesen tudja és a szabatos próbát átlagosan jó osztályzattal megállotta.

Nagy előny a tömegtanításnál, ha nem vagyunk kötve az osztályok állandó beosztásával, hanem az egyes csoportokat a növendékek tudása szerint állíthatjuk egybe és a növendékeket akár havonként is áttehetjük egyik csoportból a másikba. Így az egész csoport haladása sokkal erőteljesebb, mert nincsenek kerékkötők, viszont így az egyéni tanítás követelményét a tömegtanítás keretében is a legjobban tudjuk kielégíteni. Ezt nagy iskolákban is meg lehet valósítani a szimultán órarend bevezetésével.

A tanítási óra minden percét kihasználjuk. A növendék az egész órán át folyton ír vagy olvas. Új anyag bemutatásánál a szópéldákból, feleltetésnél és javításnál a felírt szókból ír minden tanuló sorokat. A tanító állandóan sétál a padsorok közt, ellenőrzi a tanulók munkáját és a hibákra figyelmezteti őket.

A diktátumokat nem elég felolvasztatni. Külön kell gyakoroltatni a közönséges írásba való áttételt is, de ennek nem szabad tulsok időt lekötnie. Könnyen megoldható ez a kérdés akkor, ha a gyorsírástanítással párhuzamosan gépirástanítás folyik. Ilyenkor ugyanis a legfontosabb anyaga a gyakorlásnak a sztenogramnak gépirásba való áttétele. De ettől eltekintve is minden tanfolyamnál megvalósítható, hogy az óra végén 3–5 perces diktátumot adunk, melyet a növendékek otthon tesznek át és a következő óra elején olvasnak össze. Így óránként 5–10 pernyi áldozattal, kezdettől fogva hozzászoktatjuk a tanulót az önálló áttételhez. Természetesen, ezeknek az áttételes diktátumoknak a tanulók átlagos tudásához mérten, mérsékelt sebességűeknek kell lenniök.

A tanulók általában szeretnek kibujni a sztenogramolvasás nehéz szellemi munkája alól, ezért rá kell nevelni őket arra, hogy mindent, amit irnak, el is kell olvasniok. Az a gyakorlás, ahol a sztenogramot nem olvassák el, inkább káros, mert a tanuló az olvasás közben tapasztalja az íráshibák következményeit és ha ez az önkontroll nincs meg kellő mértékben, akkor hibás írásmódokhoz szokik hozzá. Az olvasás gyakoroltatásának kitűnő eszköze egymás sztenogramjának kölcsönös olvastatása.

Az írásebesség fokozására szolgáló diktátumok szövegét, sebességét, időtartamát és tempóját a tanítás menetének megfelelően, módszeresen állapítjuk meg. A második hónaptól kezdve a tanítási időnek körülbelül felét ismeretlen szövegek diktálása foglalja el. A diktátumok tervszerű előkészítése a tanítónak egyik legfőbb munkája.

A háziversenyeken, a nyilvános versenyeken és a pályázatokon való sikeres szereplés a tanuló ambíciójának leghathatósabb fokozói és egyben ez a legalkalmasabb készülés a prakszisra. A tanítónak tehát gondoskodnia kell arról, hogy az év folyamán megfelelő számú háziverseny rendeztessék és a tanulók a nyilvános versenyeken is résztvegyenek. Az egyszerű hibaszámolásos bírálati módszer mellett ez nem jelent különösen nagy megterhelést a tanító számára.

A módszertani problémák megoldásánál és a tanítási eredmény lehető fokozása céljából legfontosabb a problémák helyes és precíz felállítása és a vitás kérdéseknek egyetlen módja a kísérleti tanfolyamok felállítása. Éppen ezért vagyok bátor a következő indítványt terjeszteni a kongresszus elé:

Indítvány. Hivja fel a kongresszus a gyorsírószövetségek és egyesületek jelenlévő képviselőit, hogy az egyes módszertani problémák megoldása céljából egyesületeik keretében előzetes megállapodás szerint kísérleti tanfolyamokat rendezzenek, előre pontosan megszabott anyagbeosztással és a tanításnak bizottságilag pontosan megállapított eredményét összehasonlítás céljából hozzák nyilvánosságra.

Wesselényi Miklós báró, a gyorsírás és a sajtószabadság uttörője.

Dr. SIKLÓSSY LÁSZLÓ, Budapest.

Haranghy Jenő előttünk levő festménye azt a jelenetet ábrázolja, amikor 1835 január hó 29-én (ifj.) *Wesselényi* Miklós báró az erdélyi országgyűlésbe beviszi a gyorsírói által jegyzett és általa kövön sokszorosított napló száz példányát.)*

E jelenet megértéséhez ismernünk kell a történelmi előzményeket. 1526 óta a Habsburg-családból származó királyok ültek Magyarország trónján. Király és nemzet között azonban nem mindenkor volt meg a teljes egyetértés. A magyar király egy szersmind ura volt az osztrák örökös tartományoknak, ami azt jelentette, hogy mindig megvolt a törekvés arra, hogy hazánk is beolvasszassék egy egységes abszolút birodalomba Bécs középonttal. Ezzel szemben a magyarság féltékenyen őrködött ősi szabadsága és alkotmánya fölött, amelyeket Bécs elnyomó törekvései ellenében csak dicső, de elkeseredett szabadságharcok útján tudott megtartani.

Különösen a XVII. és XVIII. század fordulóján élesedtek ki a bécsi abszolutisztikus és a magyar alkotmányos törekvések. A XVII. század végén egy eladdig királpárti főúr, *Wesselényi* Ferenc, Magyarország nádora, szervezett összeesküvést a magyar függetlenség biztosítására. *Wesselényi* meghalt a harc kitörése előtt, társait, Magyarország legműveltebb és leggazdagabb főurait, a kormány kivégeztette, óriási vagyonukat pedig hivei közt osztotta szét.

*) *Wesselényi* Miklósnak oly kimagasló szerepe volt országgyűlési nyilvánosságunk s ezzel kapcsolatban gyorsírási mozgalmaink történetében, hogy az Országgyűlési Gyorsíroda Múzeumegyesülete elhatározta, hogy megfesteti azt a képet, amelynek magyarázataul szolgálnak a fenti sorok. Kongresszusi előadásom természetesen külföldi vendégeink figyelmének lekötését is célozta. Ezért igyekeztem röviden szólni; viszont ki kellett térnem egyes — előttünk közismert — történelmi előzményekre. *Wesselényi* Miklós bennünket érdeklő szereplését más alkalommal fogom részletesen ismertetni.

Következett a *II. Rákóczi Ferenc* erdélyi fejedelem által vezetett évtizedes szabadságharc, melynek vége egy olyan békekötés lett, amely csaknem másfélszázadra helyreállította az egyetértést király és nemzet között. Így értük meg a XVIII. század végét, amely világszerte a szabadságtörekvéseknek kedvezett és a XIX. század elejét, amely az abszolutisztikus irány felé hajolt. A XIX. század első felében az annyi viharon átmentett ősi magyar alkotmány is megérett a reformra.

Magyarország ügyei alkotmányos intézésének hatalmas fóruma a *magyar országgyűlés* volt. A tanácskozások mindenkor nyilvánosak voltak s a követek immunitása biztosította *szólás-szabadságukat*. A XIX. század azonban már mást értett nyilvánosság alatt, mint az előző korok. Ebből az új nyilvánosságból még semmit sem élveztünk. Az ország a legnagyobb várakozással tekintett az országgyűlések elé, amelyeket a király hívott össze, némelykor igen késedelmesen, aminthogy 1812 és 1825 között nem volt diéta. A nemzet tehát évekig várt, hogy elmondhassa panaszait és kívánságait, amikor azonban ez végre megtörténhetett, szomorodottan kellett tapasztalnia, hogy ezeknek írott nyomuk sem maradt, sőt az otthonülők még hónapokig várhattak, amíg az országgyűlésekről hírek szivárogtak hozzájuk; azok is legtöbbször ellentétesek voltak.

Voltak ugyan szűkszavú országgyűlési *jegyzőkönyvek*, ezek azonban csak évek multával tétettek közzé. Tartalmuk az volt, amit a kormány óhajtott közölni. E helyzet tarthatatlansága az 1830-as országgyűlésen kezdett jelentkezni. Egyes felvilágosodott főurak ekkor már belátták, hogy *gyorsírók által felvett naplóra van szükség*. E célból gyorsírást kellett teremteni. Valóban tűztek is ki díjakat használható gyorsírási tankönyvre, sőt már írásversenyt is rendeztek.

Az ilyképpen gyorsírással kapcsolatos nyilvánossági törekvés erőteljesebben robbanhatott ki az 1832—1836. között Pozsonyban lezajlott magyarországi országgyűlésen, amellyel párhuzamosan Erdélyben, a másik magyar hazában, Kolozsvárra 1834-re hívtak össze országgyűlést.

Az 1832-es magyar országgyűlés örökké nevezetes lesz a magyar gyorsírás történetében. *A rendek félretettek minden egyéb kérdést és hetekig tárgyalták a gyorsírás ügyét*. A haladás híveivel szemben a kormány makaesul állított fel akadályokat és féltekenyen várta a fejleményeket, mert tudta, hogy ha az immunitást élvező képviselők beszédeit gyorsírók jegyzik fel és e feljegyzések nyomda alá kerülnek: ez tulajdonképpen a cenzurától mentes szabadsajtó megindulását jelenti.

A gyorsírás ügye mellé a legkiválóbb magyar hazafiak szegődtek. Ezek között volt *Kossuth Lajos* is, a későbbi 1849-es szabadságharc vezetőalakja, akit külföldi hallgatóim is bizonyára ismernek. Kossuth ekkor, 1832-ben, tűnt fel éppen azért, hogy egy országgyűlési *ujság* szerkesztésére vállalkozott. Ezt — részben gyorsírókkal — meg is valósította, amivel alaposan

magára vonta a kormány haragját, mely végre börtönbe juttatta őt.

A másik nagy hazafi báró *Wesselényi* Miklós volt, az említett *Wesselényi* Ferenc nádor egyenes leszármazottja. Művelt, daliás, nagy energiájú és végtelen népszerűségű hazafi. *Wesselényi* formalisztikusabban akarta megoldani a *gyorsírói parlamenti tudósítás* kérdését. Ő a mai értelemben vett gyorsírói naplót akart. *Wesselényi* egyként tagja volt a magyar és az erdélyi országgyűlésnek. Minthogy azonban a magyar országgyűlés az ő ízlése szerint való gyorsírói naplót nem tudta megvalósítani, *Wesselényi* fogta magát és az 1834. év őszére Kolozsvárra összehívott erdélyi országgyűlésre levitte a legkiválóbb magyar gyorsírókat, így *Hajnik Károlyt* és *Stuller Ferencet*, akikből saját költségén egy kis szabályszerű gyorsíródat szervezett.

Első törekvése az volt, hogy maga az országgyűlés hivatalosan adjon ki gyorsíró naplót, ezt azonban itt sem tudta keresztülvinni. Ekkor *Wesselényi könyomatu sajtót vásárolt* s azon sokszorosította a gyorsírói által felvett naplót. Képzeliük el ennek az elhatározásnak merészségét a legszigorubb cenzura korában! *Wesselényi* sem ettől, sem a technikai nehézségektől nem riadt vissza. Az első naplót, amint említettük, maga *Wesselényi* vitte be száz példányban a diétába 1834 január 29-én. A jelenvolt *Gyulay* Lajos gróf így mondja el a történeteket:

— Szép volt az országgyűlés, mikor egyszerre *Wesselényi* megjelenvén, a nyomtatott iveket szétosztotta... A gyűlés tagjai felkeltek elragadtatásukban és a szétosztott iveket kezükben tartva, az egész termet megfehéřítették, a szabadsajtó színét, a világosságot terjesztve el...

Ezt a jelenetet ábrázolja képünk. A gyűlést az elnök haldéktalanul felfüggesztette s azt egy hét múlva a kormány szétverette.

Gyulay gróf azonban még azt is elmondja, hogy *Wesselényi* rendíthetetlenül akarta továbbfolytatni munkáját. S amit most hallunk, ez egy újabb kép számára volna téma:

— A gyűlés után hozzá mentem, — írja. — Már feltűrközve találtam (*Wesselényit*) a sajtó mellett, hol maga nyomta a naplónak következő iveit...

Ezt azonban már nem tudta szétosztani. Neki magának menekülnie kellett. Hű gyorsírója, *Stuller*, követte őt. A kormány kiméřtelen és ravasz vadászatot indított ellene, amely fogásra juttatta. E nagyraihivatott hazafi, akitől reszketett Bécs, 1850-ben — még megérve a magyar szabadságharc bukását — vakon halt meg.

Gyorsírás és technika.

Dr. SZÓKE SÁNDOR, Budapest.

A modern gyorsírási rendszerek alapvető szabálya, hogy az írott vonás hiányát pótolja valamilyen törvény. Bármilyen rendszerű vitagyorsírásunknak lényege, hogy kihagyjuk mindazt, ami visszakonstruálható az olvasásban egy logikai, nyelvtani, vagy fonetikai, avagy grafikai szabály segítségével. Mennél jobban aknázzuk ki ezekben a törvényekben rejlő rövidítési erőket, annál kevésbé fontos, hogy milyen betűkkel vetjük papírra a kiírandó részeket.

Valaha a gyorsírás leglényegesebb része az ábécé megoldása volt. Ma már tudjuk, hogy az újabb rendszerek teljes írásai között értékben komoly különbség nincsen. A teljesírásról a súly átváltódott a vitairási részre. A valaha legfontosabb gyorsírási rész: a grafikai szempont jelentőségéből a gyorsírás újabb fejlődésével mindjobban veszt. Egy gyorsírási rendszer jósága ma már nem attól függ, hogy amit kiírunk, hogyan írjuk ki, hanem hogy mit lehet kihagyni. A gyorsírási rendszer célja a mondatból, vagy a szövegből annak a minimumnak a megállapítása, amelynek a leírása még éppen szükséges ahhoz, hogy a kihagyott részek belőle a törvények segítségével visszaolvashatók legyenek.

Hogy mennyire nem az a lényege a gyorsírásnak ma már, hogy milyen írásvonalakkal írjuk le ezt a minimumot, mutatja az, hogy tudjuk, hogy ennek a leírásnak nem is kell okvetlenül kézírásos rendszerrel történnie. A tökéletesített írógép, amelynek nagyszerű sikereit a kongresszuson megjelent francia házaspár bemutatta*), igazolt két körülményt. Először azt, hogy megszűnt a valamikori nagy problémának a jelentősége, hogy kis betűket vagy nagy betűket célszerű írni, hogy a Gabelsberger-rendszernek vagy Stolzenak az ábécéje tökéletesebb-e, hogy a grafikai vagy a geometriai szisztéma a célszerűbb. De kétségtelenül megmutatta e gép a jövő útját: hogy a jövő gyorsírási rendszerből a közönséges írástól eltérő külön ábécé és a betűk kézírásos összeköttetése egészen hiányozni fog, mert a gyorsírók géppel fogják leírni azokat a szükséges vonásokat (hangokat), amelyeknek a leírását a jövő gyorsírási rendszere előírni fogja.

Ennek az itt bemutatott francia gyorsírógépnek nagyszerű

*) Grandjean, a *sténotype* szerkesztője és neje annak virtuóz kezelője.

mesternője ugyyszólván minden nyelven valóban oly tüneményes gyorsosággal írt, hogy igen komoly sebességű diktálás mellett is ki tudott írni ugyyszólván minden betűt. Neki tehát nem volt szüksége vitairásra. Mint ahogy az igen nagy technikai készségű gyorsíróknak a levelezőírás is elegendő ahhoz, hogy gyors beszédet irjanak vele. Hiszen kétségtelen, hogy a mai levelezőírás bármelyik rendszer nagyobb eredmények elérésére ad módot, mint amilyet el lehetett érni az akkori rendszerekkel ezelőtt, mondjuk, két évszázaddal.

Igazi gyorsíró előtt mindenkor az a legnagyobb cél kell, hogy lebegjen: módot találni, hogy mennél gyorsabb beszédet, mennél kényelmesebben és mennél olvashatóbban írassunk le. Hogy milyen eszközzel: az másodrendű kérdés. A kézírásos rendszernek zseniális módszerei az idők folyamán elavulnak: átveszi szerepüket a technika.

A jövő gyorsírója az írógépnak egy tökéletesített formáján fogja kopogni a beszédet. A jövő gyorsírási rendszere a gyorsírógép. Minthogy pedig bármiféle gépen nagyon nehéz, ugyyszólván lehetetlen annyi mozdulatot (leütést) tenni, ahány betű elhangzott, a gyorsírógép se nélkülözheti a vitairást. Az előbb említett francia gyorsírógépen működő nő kivétel és nem szabály. A gyorsírás grafikai része fölött tehát megkondul a lélekharang, amelynek egyben örökké kell zengenie Gabelsbergernek és a többi nagyszerű rendszeralkotónak dicsőségét, amellyel a nehézkes közönséges írás helyett tüneményesen rövid, ugynevezett teljesírást (levelezőírást) tudtak létesíteni.

A gabelsbergeri szellemnek az igazi és a jövőben is marandó produktuma azonban a szabadrövidítések tana. És ezt különösen marandóvá teszi a mi boldog emlékezetű ideális vezérünknek, a legnagyobb magyar mesternek: dr. *Fabro* Henriknek tökéletesítése, Gabelsberger rövidítési elveinek minden rendszerre érvényes módon való pompás kiépítése, amelynek a sziklaszilárd szabályai a géppel írott gyorsírásban is marandóknak lesznek.

Hogyan képzelhető a gyorsírógép használata a vitairás különböző rövidítési eszközeivel? Semmiesetre sem azzal a primitív mértékkel, amint az egyes gyorsírógépek ma néhány gyakori szóra rövidítéseket alkotnak. Az csak természetes, hogy a nyelvtani, logikai és fonetikai rövidítések továbbra is alkalmazandók maradnak. Hiszen ezek használatát lehetővé teszi akár a közönséges írás is. S egészen kétségtelen, hogy ha bármely írógépen valaki ezeket alkalmazza, könnyebb beszédek leírására képes lesz. Egyéb akadályokról most nem beszélek, mint amilyen a zaj. Ma már zajtalan írógépek működnek és a gyorsírógépek a dolog természete szerint mind zajtalanok.

A jövő gyorsírógépét úgy lehetne elképzelni, hogy még grafikus rövidítésekre is képes lesz. A mai írógép és gyorsírógép kevés technikai eszközt vesz igénybe és minimális és csak egy oldalu mankát kíván. Miért ne lehetne elképzelni, hogy a gyorsírógépen ne csak a kezünket, hanem egy pedál alakjában a lábun-

kat is felhasználhassuk és azzal tudjuk jelezni például a spáciumot. Vagy más rövidítésre szolgálhat a „pedál“. A nagy betűkre nem gondolok, mert ezt a felesleges sallangot a közönséges írás is el fogja hagyni lassankint. Vagy miért ne lehetne a jövőben, hogy kézzel és lábbal (akár az orgonán) egyes betűket a sor fölé, másokat a sor alá vigyünk, sőt hogyha valamicskével tovább hagyjuk az ólombetűt a festékszalagon, akkor a papiros itatós természeténél fogva vastagabban írunk le bizonyos betűt, aminek ugyancsak jelentősége lehet.

Ellenben nem lehet képzelni a jövő írógépéről, hogy olyan erős kézimunka legyen szükséges a vele való íráshoz, mint ma. A jövő írógépe mindenesetre villamos írógép. Ennek a lényege az, hogy elég egy betűt megérinteni ahhoz, hogy a kontaktus létrejöjjön és a betű leütődjék. Megtakarítjuk tehát azt a kézi erőt, amely ma minden egyes billentyűnek leütésével jár és amely megakadályozza, hogy gyorsabban írjunk vele, mint ahogyan a legjobb gépirók irni tudnának. El lehet képzelni, hogy a gépiró két kis pálcikával (mint a cimbalomverővel), vagy ujjaira huzott fémgyűrűvel olyanmódon dolgozik, hogy a billentyűket csak megérinti, ami a mai írógéppel szemben legalább is háromszoros gyorsaság lehetőségére adna módot. Amerikában, sőt Németországban is készült már próbálkozás villamos írógép konstruálására, Budapesten is kipróbáltam két ilyen gépet. Ezek azonban nem azért nem tökéletesek, mert átveszik az eddigi írógép formáját és a kontaktus létrehozásakor nem ugyan a maihoz hasonló, de mindenestre erősebb nyomás szükséges, mint ami elképzelhető lenne..

Felvetődik az a kérdés, hogy dehát hogyan nélkülözzük a gyorsírásnak írásos részét, amidőn például szabadban kell gyorsírási felvételt eszközölni. Hát oda talán nem vihetjük ki a villamos írógépet? Először is elképzelhető, hogy a villamos írógép egy rántással átkapcsolható más erőre, (gázra, benzinmotorra, saját akkumulátorral működhet), minden komplikáltsága mellett egész kis hordozható masina lehet. Mégse hinném, hogy a jövő gyorsírójának ezt a gépet magával kell majd cipelni tárgyalo-termekbe vagy a mezőre, ahol népgyűléseket tartanak. A gyorsíró egyáltalán nem fog elmenni a mezőre vagy a törvénytörő terembe gyorsírni, hanem otthon a lakásán fogja rádió segítségével a beszédeket felvenni. Még a szónok arcát is láthatja majd a gépre felszerelt távolbalátókészülék segítségével. Aminthogy a jövőben a gyűlések kora is lejárában lesz. A szónok nyilván a lakásáról fogja politikai eszméit terjesztetni és akik akarják, a lakásukon fogják hallgatni. Ez nem a távoli jövő kérdése és nem utópia, hiszen az elnökválasztások alkalmával Amerikában, a különböző városokban az elnökjelöltek programbeszédeit így hallgatta a közönség.

A távol jövő kódében a gyorsíró nélküli gyorsírógép veti előre árnyékát, amely olyan fonográffal kombinált írógép, amely a hangokat rögtön le is írja: áttesz. Technikailag is cél az, hogy a gép rádió útján vegye fel a beszédet és emberi agy közreműködése nélkül, olvasható formában írja is le. Ennek a készüléknek a magvát láthattuk néhány évvel ezelőtt átmenetileg népszerűvé vált

Parlograph intézményében, amely a belediktált szöveget egy lemezen megörökítette és a lemez bármikor és bárkinek lejátszható volt. Innen már csak egy lépés az, hogy ez a lemez a felvett hangokat ne hasonló hanghullámokkal adja vissza, hanem az egyes hangok okozta elváltozások a lemezen mozgási energiává alakuljanak át és egy írógépszerű szerkezet segítségével örökítsék meg olvasható módon a felvett hangokat.

Egyelőre — a technikai megoldatlan kérdéseken kívül — egyetlen okból képzelhető el ez nehezen. A szónok nem beszél tökéletesen. Az emberek elharapnak betűket. Egyes szavak között, sőt mondatok között sem csinálnak megfelelő kihagyási pontot. Ezenkívül közbeszólások és egyéb hangzavarok vannak. Ezek kapcsán szinte elképzelhetetlen, hogy az emberi értelem közreműködése nélkül, tisztán a hangok géppel való lerögzítéséből egy másik gép értelmes szavakat és mondatokat tudjon formálni. Ehhez tehát az emberi agy kisegítő munkája mai tudásunk mellett nélkülözhetetlennek tűnik fel.

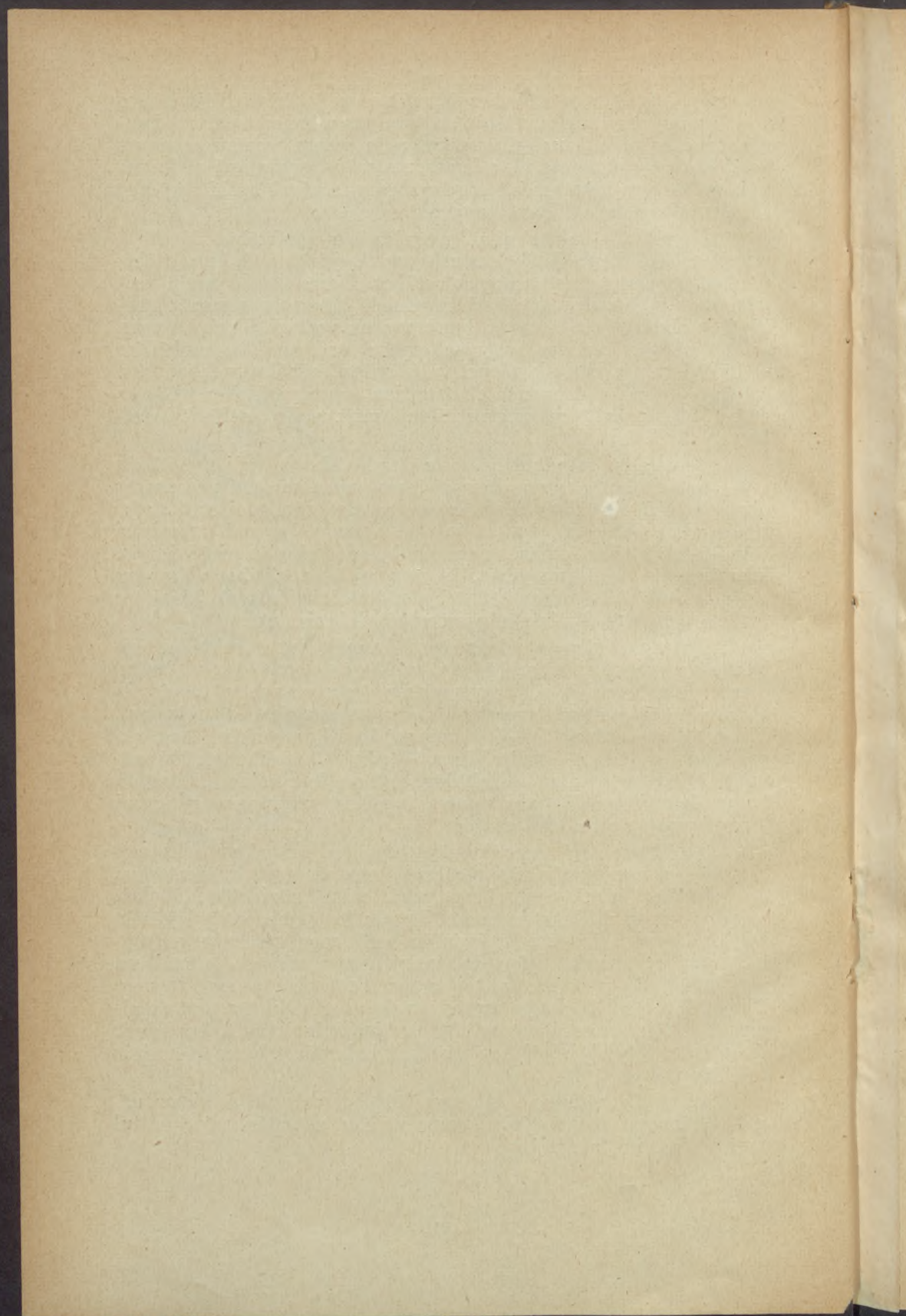
Felvethető mindezekre az a kérdés, hogy vajjon szükség van-e egyáltalán a gyorsírásnak ilyen technikai átültetésére és olyan feltétlenül komplikált írógépre, amely a mai gyorsírási rendszerben soha nem ismert és nem álmodott, a mai gyorsírási rövidítő eszközöket sokszorosán felülhaladó teljesen új rövidítési lehetőségeket rejt magában. A gyorsírógéppel kapcsolatosan ugyanis különféle nagyszerű új rövidítő kombinációk kiépítése fog bekövetkezni. Ez lesz a gyorsírógép fabroizmusa.

Hogy pedig a gyorsírógépre és annak ilyen technikai fejlesztésére szükség lesz a jövőben, az kétségtelen. Nemesak azért, mert az emberek mindig gyorsabban és gyorsabban beszélnek. Valaha a 180 szótagos gyorsíró az átlagos szónokot le tudta írni. Ma az átlagos szónok 250—300 szótagot beszél percenkint. Az ókor-nak nagy szónokai — mint Cicero — aligha beszélhettek 100 szótagot is egy perc alatt. Máskülönben nem lett volna lehetséges, hogy akármilyen hiányos pontossággal is, viaszlapra stylussal Tyro le tudta volna írni beszédét.

Az idővel való takarékoság törekvése a jövőben odavezethet, hogy a nyelvtan is úgy módosul, hogy az egyes kifejezéseket, gondolatokat minél tömörebben, tehát minél rövidebb idő alatt mondhatjuk ki. El lehet képzelni, hogy a jövő embere rövidítésekkel fog beszélni. Hogy nem fog több betűt mondani, mint amennyit ma gyorsírunk. Mert ha ennyi elég a visszakonstruálásra még alkalmas leíráshoz, akkor ennyi betű elég a megértéshez. Elképzelhető tehát, hogy ugyanannak a szónoklatanyagnak elmondása fele annyi ideig se fog tartani, mint ma. A beszédnek ilyen irányú fejlődésével karöltve kell haladnia tehát a gyorsírás fejlődésének is.

Ha pedig minderre azt mondják, hogy fantázia, akkor nagyon könnyen megtörténik, hogy valaha a valóság itt is tul fogja haladni a fantáziát.

TARTALOM

<i>László János:</i> A ritmus és a jeleknek össze- válogatása	1
<i>Nosz Gyula dr.:</i> Tömegtanítás és rekorder- nevelés	8
<i>Radnai Béláné:</i> A tömegtanítás módszerei . .	11
<i>Siklóssy László dr.:</i> Wesselényi Miklós báró, a gyorsírás és a sajtószabadság uttörője . .	15
<i>Szőke Sándor dr.:</i> Gyorsírás és technika . . .	18

AZ EGYSÉGES MAGYAR GYORSÍRÁS KÖNYVTÁRA

Szerkeszti: RADNAI BÉLA DR

	Pengő
1. Kökény Lajos és László János: Rövidítésgyűjtemény — — — — —	1.60
2. Kondóli Kiss József dr.: A Kónyi Manó-vándordíj ünnepe — — — — —	1.60
3. Csehély Aladár: A Magyar Gyorsírók Országos Szövetségének Évkönyve. 1928. — — — — —	2.—
4. Radnai Béla dr.: Kis rövidítésgyűjtemény — — — — —	—50
5. Mural Aurél dr.: Adalékok a Stolze-Fenyvessy-féle gyorsírási rendszer multjához — — — — —	—80
6. Csehély Aladár: Az 1928-i országos gyorsíróverseny eredménye — — — — —	1.—
7. Galamb Ödön dr.: Az 1928-i makói gyorsíróverseny emlékkönyve — — — — —	1.—
8. Radnai B. dr.—Rapesák L. dr.: Kereskedelmi szakrövidítések gyűjteménye — — — — —	1.20
9. Bartók J.: Magyar fabulák. Fogalmazási gyorsírással — — — — —	—80
10. Téglás G. dr.: Zarándoklás magyar gyorsírók sírjához — — — — —	2.—
11. Puky Endre ünnepi beszéde a budapesti nemzetközi gyorsírókongresszus megnyitásán — — — — —	—50
12. Kondóli Kiss József dr.—Nosz Gyula dr.: Az 1928 december 8-i gyorsíróverseny eredménye — — — — —	1.—
13. Hegedűs Loránt: Emlékbeszéd Fabró Henrikről. Nosz Gyula dr. beszéd-írási áttételével — — — — —	—60
14. Traeger Ernő dr.: Koerber és Tisza. Fogalmazási gyorsírással — — — — —	1.—
15. Csehély Aladár: Évkönyv. 1929. — — — — —	1.—
16. Szlabey Géza: A gyorsírás a magyar rádióban — — — — —	1.—
17. Kondóli Kiss József dr.—Nosz Gyula dr.: Beszámoló az 1929. évi budapesti és debreceni tavaszi gyorsíróversenyekről — — — — —	1.—
18. Radnai Béla dr.: Versenysztenogramok — — — — —	1.—
19. A győri kerületi gyorsíróverseny — — — — —	1.—
20. Maurer Gyula: A m. kir. budapesti vámmentes kikötő. Fogalmazási gyorsírással — — — — —	1.—
21. Kondóli Kiss József dr. és Nosz Gyula dr.: A M. Gy. O. Sz. közgyűlése és 1929. évi karácsonyi vándordíjas gyorsíróversenye — — — — —	1.—
22. Traeger Ernő dr.: Az egységes magyar gyorsírás első éve — — — — —	1.—
23. Szombathy I. dr.: Emlékezés régi magyar gyorsírókról — — — — —	1.
24. Nosz Gyula dr.: A gyorsírás kötelező tanítása a középiskolákban és a polgári iskolákban — — — — —	2.—
25. Csehély Aladár: Évkönyv. 1930. — — — — —	2.—
26. Kiss József: Az egységes magyar gyorsírás első három esztendeje — — — — —	2.—
27. Kondóli Kiss József: A budapesti református gimnázium gyorsíróünnepa — — — — —	1.—
28. Traeger Ernő dr.: Thallóczy Lajos bécsi magyar tanyáján — — — — —	1.—

	Pengő
29. Blasovszky Miklós: Az első országos gépiróverseny — — — — —	1.—
30. Huszár Károly és Prohászka Ottokár: Szent Imre herceg — — — — —	—50
31. Kondóli Klss József dr.—Nosz Gyula dr.: A budapesti tavaszi gyorsíró- versenyek eredménye — — — — —	1.50
32. Máté Károly dr.: Az 1930. évi pécsi kerületi gyorsíróverseny — — — — —	1.—
33. Bácskai József: A nyiregyházi kerületi gyorsíróverseny — — — — —	—50
34. Katona Dávid dr. és Eckerdt Elek: A szegedi gyorsírási irodalom félszázada —50	
35. Bálint Antal: Az irodai Gyorsírókat és Gépirókat Vizsgáló Országos Bizott- ság működése 1927—1930. — — — — —	2.—
36. Rapesák Lajos dr.: Traité Complet de Sténographie, Système Radnai — —	4.—
37. Kondóli Klss József dr. és Nosz Gyula dr.: A M. Gy. O. Sz. karácsonyi vándor- dijjas versenyének eredménye — — — — —	—50
38. Katona Dávid dr. és Eckerdt Elek dr.: A szegedi gyorsírók egyesületének 1931. évi diszgyűlése — — — — —	—50
39. Dr. Ernest Traeger: Vorträge über Stenographie — — — — —	2.—
40. Kondóli Klss József dr. és Nosz Gyula dr.: Az egységes magyar gyorsírás ötödik éve a versenyek tükrében — — — — —	1.—
41. Kondóli Klss József dr. és Nosz Gyula dr.: Az 1931. évi debreceni és dunán- tuli kerületi verseny — — — — —	—50
42. Murányi Ernő dr.: A magyar gyorsírók és a nemzetközi gyorsíró- kongresszusok — — — — —	1.—
43. Vikár Béla: Gyorsírói emlékeimből — — — — —	—50
44. Dr. Ernest Traeger: Die Einführung der ungarischen Einheitskurzschrift —	1.—
45. Csehély Aladár: A Magyar Gyorsírók Országos Szövetségének Évkönyve 1931	1.—
46. Radnai Béla dr.: Gyorsírásméleti tanulmányok — — — — —	1.—
47. Kalblinger Fülöp dr.: Gyorsírók a gyorsírásról — — — — —	1.—
48. Mosonyi Béla: Irodai gyorsírók és gépirók névjegyzéke — — — — —	1.—
49. Katona Dávid dr.: Bódogh János gyorsírói működése — — — — —	1.—
50. Nosz Gyula dr.: Traeger Ernő dr. ünneplése — — — — —	1.—
51. Szlabey Géza: A rádió szerepe a gyorsírástanításban — — — — —	—50
52. Traeger Ernő dr.: Gyorsírók Naptára az 1932. szököévre — — — — —	—50

MEGRENDELHETŐK

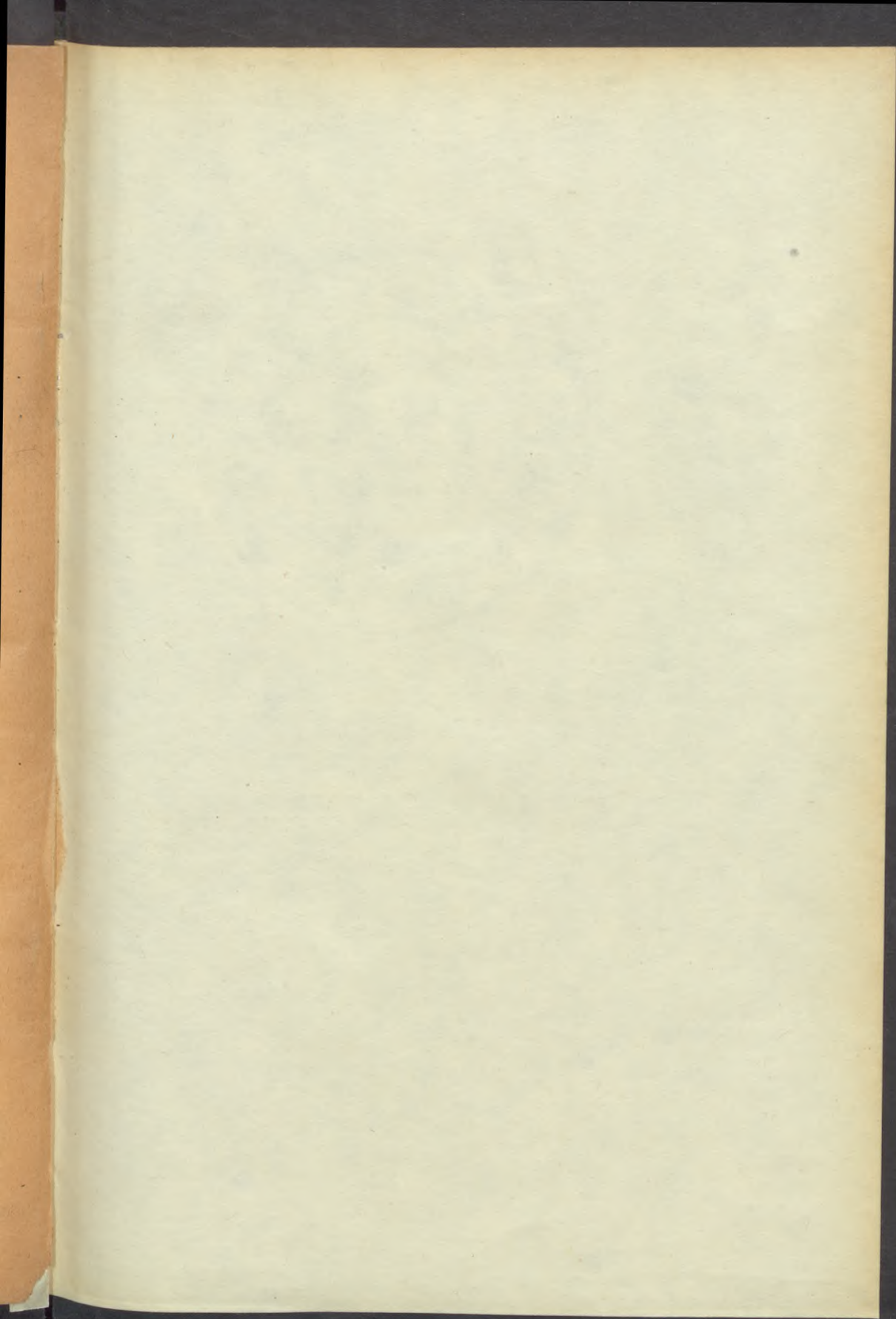
A MAGYAR GYORSÍRÓK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE

CIMÉN

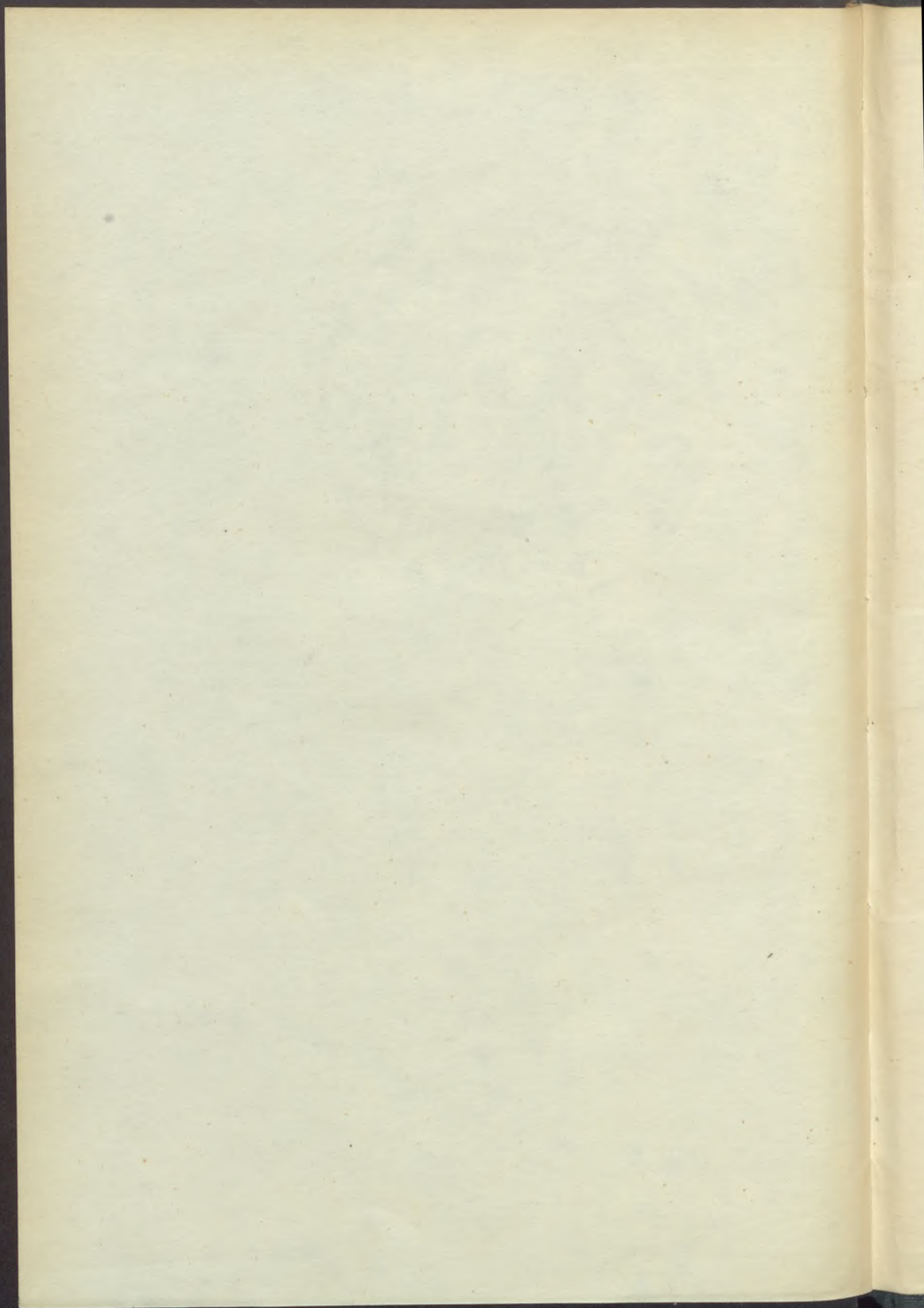
BUDAPEST, IV., EGYETEM-TÉR 5.

ALTALÁNOS NYOMDA, KÖNYV- ÉS LAPKIADÓ R.-T., BUDAPEST

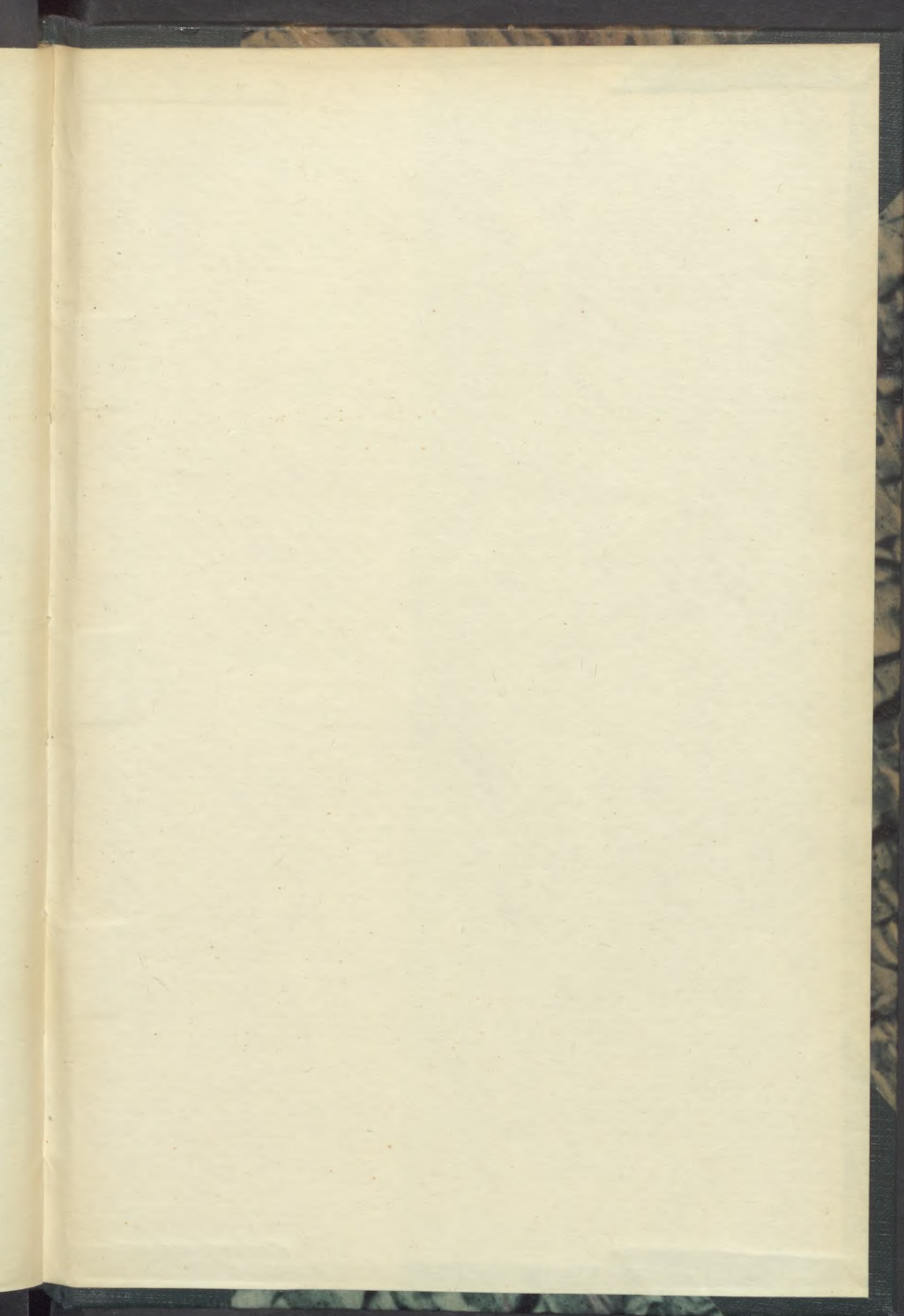

N. M.

47.

Az egységes magyar gyorsírás

könyvtára